

Наставно-уметничко-научном већу Факултета музичке уметности у Београду

Б е о г р а д, Краља Милана 50

Сенату Универзитета уметности у Београду

Б е о г р а д, Косанчићев венац 29

Предмет:

**Извештај Комисије за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта Милана
Алексића**

ПОВРАТАК

за оркестар и наратора
на текст осмог певања Одисеје

УВОДНО ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

Милан Алексић је у априлу 2013. године пријавио тему докторског уметничког пројекта под називом: “ **ПОВРАТАК** за оркестар и наратора на текст осмог певања Одисеје “.

На седници Већа Факултета од 17. априла 2013. године, на предлог Катедре за композицију, донета је одлука о именовању Комисије за оцену предлога докторског уметничког пројекта у саставу: ЗОРАН ЕРИЋ, редовни професор, СРЂАН ХОФМАН, редовни професор и РАЈКО МАКСИМОВИЋ, редовни професор у пензији.

Веће Факултета, на седници од 12. јуна 2013. године, донело је одлуку о усвајању позитивног Извештаја Комисије за оцену предлога докторског уметничког пројекта.

На седници Сената Универзитета уметности од 27. јуна 2013. године одобрен је рад на докторском уметничком пројекту и именован ментор - Зоран Ерић, редовни професор.

На предлог Катедре за композицију, Веће Факултета на седници 4. новембра 2015. донело је одлуку о именовању Комисије за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта у саставу: ЗОРАН ЕРИЋ, редовни професор, ментор, СРЂАН ХОФМАН, редовни професор у пензији, РАЈКО МАКСИМОВИЋ, редовни професор у пензији, др ум.

ТАТЈАНА МИЛОШЕВИЋ - МИЈАНОВИЋ, ванредни професор, др ум. СВЕТЛАНА САВИЋ, ванредни професор.

БИОГРАФИЈА

Милан Алексић (1978), основне студије композиције завршио је на Академији уметности у Новом Саду 2004. године у класи професора Рајка Максимовића. Усавршавао се на Магистарским студијама на Академији уметности у Новом Саду (2004-2007), Магистарским студијама на Факултету музичке уметности у Београду (2007-2009), на Докторским студијама на The City University of New York, у Њујорку, САД (2009.), на Постдипломским студијама на Universität für Musik und darstellende Kunst, у Бечу, Аустрија (2012-2014) и на Докторским студијама на Факултету музичке уметности у Београду, где тренутно припрема одбрану свог докторског уметничког пројекта у класи професора Зорана Ерића.

Поред академски структурираних студија Милан Алексић се усавршавао и на курсевима, радионицама, мајсторским класама, летњим школама у земљи и иностранству: као DAAD (Deutscher Akademischer Austauschdienst) стипендиста три месеца усавршавао се на Universität der Künste, Berlin и Klangzeitort, Institut für Neue Musik, Berlin (2015); у Торину, Италија, на фестивалу Europa Cantat учествовао је на Форуму композитора и фестивалским радионицама (2012); учествовао је на Festival of Choral Music Seghizzi, Горица, Италија (2011); похађао је курсеве композиције и електронске музике на Hochschule für Musik Hanns Eisler, Берлин, који су водили професори Hanspeter Kyburz и Wolfgang Heiniger, и учествовао је на фестивалу S.LOW PROJEKT и на курсу “Everyday Object Sensors for Sound Installations” у Берлину (2010); у Њујорку, САД, похађао је курс за електронску музику у Центру за савремену уметност, Harvesworks (2009); четири године за редом је учествовао на Летњем интернационалном курсу за композицију South Oxford Six у Сомбору (2007-2010); учествовао је на мајсторском курсу који је водио професор Salvatore Sciarrino (2006); учествовао је на курсу који је водила професор Александра Вребалов (2005); учествовао је на курсу који је водио професор Небојша Јован Живковић (2005); учествовао је на курсу који је водио професор Alexander Mullenbach (2004); учествовао је на курсу који је водио професор Walter Zimmermann на Universität der Künste, Берлин

(2004); учествовао је на Форуму балканских земаља, под патронатом Шведске краљевске музичке академије у Дубровнику, Хрватска (2004); у Немачкој, у Бајројту, учествовао је на 53. Фестивалу младих уметника „Вагнерови дани“, на курсу за композицију који је водио професор James Clark (2003); учествовао је на курсу за електронску музику који је водио професор Борис Деспот (2003); у Аустрији, у Рајхенау, учествовао је на „Internationalen Sommerakademie Prag-Wien-Budapest“, курсу за композицију који је водио професор Kurt Schwertsik (2002); учествовао је на курсу за електронску музику који је водио професор Thomas Wells (2002); консултације са професором Душаном Радићем (2000); учествовао је на летњим курсевима „European Piano Teachers Association“ у класи професора Јокхут Михаиловић и Кемала Гекића (1993-1995).

Милан Алексић је, такође, студирао на Правном факултету у Новом Саду.

Ради на Академији уметности у Новом Саду од 2004. године, прво као асистент, а од 2011. године као доцент. Тренутно предаје предмете: Примењена музика, Музички инструменти, Хармонија 1 и 2, Аранжирање 1 и 2, Основи нотног писма, Музика као култура, Савремена музика и савремени медији. Као ДААД стипендиста Алексић је био гостујући професор и истраживач на Universität der Künste и на Klangzeitort, Institut für Neue Musik, Берлин (2015). Радио је као гостујући професор на Високој школи струковних студија за образовање васпитача у Новом Саду (2013-2014). У Њујорку, САД, радио је као гостујући професор на The City College of New York и био је сарадник и стипендиста у једном од најважнијих светских центара за електронску и мултимедијалну уметност Harvestworks (2009). Радио је као музички сарадник на Телевизији Нови Сад (2003-2004), водио је и уређивао емисију „Дневник музичке омладине“ на Радију Нови Сад (2001). У Музичкој школи „Јосиф Маринковић“ у Зрењанину радио је као наставник клавира, камерне музике и као корепетитор (2000-2003).

Милан Алексић је до сада имао 6 ауторских вечери на којима су са успехом изведена многа његова дела. Поред бројних извођења у нашој земљи музика му је извођена у

Њујорку, Берлину, Бечу, Риму, Будимпешти, Ватикану, Загребу, Санкт Петербургу, Торину, Салцбургу, Линцу, Минхену, Келну, Бајројту, Дубровнику итд.

Често наступа као диригент и као пијаниста. Са саставом "Mezei Szilard Ensemble" Алексић је снимео преко 15 албума. Као студијски музичар учествовао у снимању неких албума наших познатих група (Обојени Програм, Оружјем противу отмицара итд).

Поред уметничке музике Милан Алексић ствара и музику за бројне позоришне, филмске и телевизијске продукције. Кратки филм *Зима*, за који је написао музику, био је у селекцији Канског фестивала, а приказан је и на бројним филмским фестивалима, између осталог на Филмском фестивалу у Врњачкој Бањи и у Бару (Црна Гора). Приказан је на 1. програму Радио-телевизије Србије. На MTV Europe је током јуна и јула 2010. више десетина пута приказивана реклама за коју је радио музику. Током јесени и зиме 2015. се на РТС 1 емитује 100 епизода кратке документарне емисије *Посетилац* за који је радио музику (сваког радног дана једна епизода).

Члан је Удружења композитора Србије и Удружења композитора Војводине. Оснивач је и управник Центра за савремену музику Академије уметности у Новом Саду.

ПРИКАЗ И АНАЛИЗА ДЕЛА ПОВРАТАК

Композиција *Повратак*, докторски уметнички пројекат Милана Алексића, писана је за наратора и инструментални ансамбл који чине две флауте (прва флаута свира и алт флауту), обоа (енглески рог), кларинет, алт саксофон, фагот, труба (пиколо труба), хорна, тромбон, ударалке (четири чинеле - *чајна, рајд, креш* и *сплеш*, два том-тома (*причвршћена за постоље/hanging toms*), један том-том (*стојећу/lor tom*), 1 добош и маримба), гитара и гудачки оркестар (4,4,3,2,1).

Композиција се састоји од десет ставова. У првом и последњем ставу - који имају функцију увода, односно закључка - не учествује наратор. Музички ток се одвија континуирано и ставови се један након другог настављају без паузе, осим између

шестог и седмог и између осмог и деветог става, где где постоје кратки прекиди. Неколико ставова је уланчано тако што се крај претходног става поклапа са почетком следећег.

Текст/либрето, на који је композиција написана и који говори наратор, део је осмог певања Хомерове *Одисеје*. У композицији *Повратак* Милан Алексић је користио једно новије, препричано, издање *Одисеје* које је приредио италијански писац и музиколог Алесандро Барико 2004. године, када је дошао на идеју да у позоришту, током неколико вечери, чита Хомера. За ту сврху Барико је прерадио, прилагодио и савременом слушаоцу/читаоцу приближио *Илијаду*. Хомерова *Илијада* остаје без одговора како се Тројански рат завршио, па Барико „своју“ *Илијаду* завршава осмим певањем *Одисеје*, које даје опис завршетка десетогодишњег рата. Управо тај, закључни део Барикове књиге, Алексић користи у композицији *Повратак*. Барикова *Илијада* код нас је издата 2005. године у преводу Ане Србиновић, под насловом *Хомер, Илијада* (Паидеиа, Београд, 2005).

У композицији *Повратак* Милан Алексић тематизује однос и проблематику везе приповедачког, наративног тока и музике, а важан подстицај за бављење овим жанром проистекао је из бројних паралела које Алексић проналази између античке и српске, или шире, балканске традиционалне епске усмене традиције.

У делу је присутан значајан утицај народне музичке традиције, поготово српске/балканске епске традиције. Степен уплива народне музике у композицији *Повратак* никада није директан. Нема, наиме, цитата одређеног музичког предлошка, већ се у свим случајевима утицај осзварује на нивоу принципа и унутрашње логике. Преузети су модели, тј. музичке ”формуле”, а на основу тих модела-формула створен је нови музички предлошак. Примере за такав третман налазимо у првом, другом, шестом и десетом ставу Алексићевог дела. Такође, у композицији *Повратак* проблематизује се равномерна температура као етаблирани музички систем, па већи део композиције почива на нетемперованим, микротоналним музичким структурама. За такав третман примери постоје у свим ставовима (са изузетком осмог става).

У хармонско-мелодијском смислу, композиција је написана под снажним утицајем позног стваралаштва Витолда Лутославског. Тај стваралачки период Лутославског у мелодијско-хармонском смислу почива на употреби мале и велике секунде, као и мале и велике септима и ноне. Ови интервали, уз чисте и прекомерне кварте, чине основни градивни материјал. За хармонски музички слој, када су у питању дела из тог стваралачког периода Лутославског, од пресудне важности је чињеница да је изведен из логике мелодијског слоја. И обратно, мелодијски слој се генерише из хармонског контекста. На тај начин ствара се јединствено поље узајамног деловања ова два слоја и настаје гравитациона хармонско-мелодијска основа прожета снажном тоналношћу. У композицији *Повратак* Милана Алексића сваки став изграђен је по том хармонско-мелодијском принципу (са изузетком седмог и осмог става). У делу се често користи хетерофонија и микрополифонија. Четврти став изграђен је спектралистичком композиционом техником.

У формалном погледу, Милан Алексић гради структуру ставова композиције *Повратак* у стандардним, традиционалним формалним обрасцима. У неким ставовима постоји прожимање више самосталних музичких токова који, сваки за себе, егзистирају и заједнички, у суперпонирању, дају целину. Формална организација целог десетоставачног циклуса композиције *Повратак* почива на формалној организацији старогрчке трагедије. Аристотел и каснији писци су у формалној организацији старогрчке трагедије видели три главна, обавезна, основна одсека или дела: *protasis*, *epitasis*, и *catastrophe*. Густав Фрајтаг (*Gustav Freytag*) је, проучавајући старогрчку трагедију, проширио овај троделни образац и дошао до петоделног типа форме, који је широко познат као основна драмска структура, драмски лук или Фрајтагова пирамида, а састоји се од: експозиције, развијања, климакса, антиклимакса и разрешења/катастрофе. Дело *Повратак* Милана Алексића, на формалном плану (у основним цртама) прати ову структуру старогрчке трагедије.

Композиција траје око 33 минута.

ОЦЕНА И КРИТИЧКИ ОСВРТ

Милан Алексић поседује ону врсту стваралачке зрелости и врхунске умешности која му омогућује и гарантује способност реализације сопствених музичких и техничких захтева на највишем уметничком нивоу. Реализација дела *Повратак* показује да Алексић поседује изузетну музикалност и проницљивост која је потребна да се на највишем уметничком нивоу остваре особна и особита решења. Доследно је спроведена идеја са наратором, којем је поверено излагање целокупног текста, а активна улога инструменталног ансамбла богата је изузетно луцидним звучним решењима која свежином и оригиналношћу остварују упечатљиво дејство.

У композицији су одређени музички слојеви писани под сасвим директним и веома снажним утицајем текста. Некада је тај утицај дат у пренесеном, метафоричном или алегоричном смислу, а у неким тренуцима је тај утицај спроведен директније кроз снажно присуство ритмичко-мелодијских карактеристика говореног текста. Када такав текст бива "преведен" у музичке параметре и пренесен у музички ток, пресудно утиче на обликовање ритмичке и мелодијске структуре дела.

Партитура дела *Повратак* је зналачки реализована. Проблеми са записом синхронизованих, а метрички некомпатибилних "трака" решени су на најбољи начин, чиме је остварен висок ниво прегледности и читљивости партитуре, што ће бити од велике користи и значаја код звучне реализације дела.

ПРИКАЗ И АНАЛИЗА ТЕОРИЈСКЕ СТУДИЈЕ О ДЕЛУ

Теоријска студија о композицији *Повратак* садржи пет поглавља.

Прво поглавље студије је Увод, и оно у себи садржи четири потпоглавља. У првом Милан Алексић даје основне информације о композицији *Повратак*, када је и где настала, који су разлози за именовање композиције насловом *Повратак*, као и о претпоставкама које су водиле писању Теоријске студије. У тачки 1.2 аутор даје преглед инструменталног састава за који је композиција написана, структуре и трајања

композиције. Тачка 1.3 доноси коментар о извођењу који партитуру композиције *Повратак* прати, док се у тачки 1.4 даје текст/либрето композиције.

Друго поглавље Теоријске студије говори о разлозима који су аутора водили при избору теме. У потпоглављима 2.1. износи се виђење Хомеровог песништва као основе Европске културе, 2.2. говори о перцепцији Одисеје и Одисеја кроз историју, а 2.3 разматра текст који је коришћен у композицији.

У трећем поглављу своје студије о делу Милан Алексић говори о разлозима којима се водио код избора жанра. Потпоглавља носе наслове: *Музика и приповедање/певање као пра-синтеза* (3.1.), *О епском певању (теорија о усменој поезији)* (3.2.), *Блиске везе између античке и српске епске песме* (3.3.), *Претпоставка о музичкој блискости* (3.4.), *Претходна истраживања у жанру* (3.5.).

Четврто поглавље је најопширније, и у њему се аутор студиозно бави анализом свих аспеката дела *Повратак*. У тачки 4.1. предмет минуциозне анализе је мелодијско – ритмичко - хармонска компонента композиције. У оквиру ове анализе дат је преглед утицаја и главних карактеристика кроз тачке: *Утицај народне музике на композицију Повратак* (4.1.1.), *Темперовани систем, микротоналност/микроинтервалност* (4.1.2.), *Утицај стваралаштва позног Лутославског на мелодијско-хармонски језик композиције Повратак* (4.1.3.). У тачки 4.2. ради се о анализи формалне организације дела у целини као и о форми свих ставова појединачно (4.2.1.). У тачки 4.3. даје се преглед главних композиционих техника и поступака, кроз одељке: *Хетерофонија и микрополифонија* (4.3.1.), *Спектрализам* (4.3.2.), *Десинхронизовани музички слојеви* (4.3.3.). Тачка 4.4. доноси анализу употребе и третмана текста у композицији *Повратак*. Тематска поглавља су: *Музика и придодато значење* (4.4.1.), *Имплементација литерарног значења у музику* (4.4.2.), *Музичка алегорија* (4.4.3.), *Утицај текста на избор инструмената* (4.4.4.) и *Обликовање мелодије и ритма према тексту* (4.4.5.).

Пето поглавље је најкраће и названо је *Уместо наслова*. У њему аутор износи свој поглед на тренутно стање савремене музике и културе уопште и тражи могуће

исходишне путеве.

Теоријска студија по обиму заузима 83 странице, а у списку литературе налази се 99 одредница.

ОЦЕНА И КРИТИЧКИ ОСВРТ НА ТЕОРИЈСКИ РАД О ДЕЛУ

Теоријска студија о делу *Повратак* за оркестар и наратора на текст осмог певања *Одисеје* озбиљан је и изузетно вредан научни рад. У њему Милан Алексић успешно, поред анализе техничког аспекта и објективних музичких параметара композиције, представља "и субјективне мотиве, ванмузичке разлоге и идеје водиље заслужне за настанак композиције и бављење овом темом. У том делу, овај текст има за циљ да разоткрије стваралачки процес, који по природи ствари јесте и треба и да остане заклоњен и неразоткривен."

ЗАКЉУЧАК

Докторски уметнички пројекат, музичко дело *Повратак* за оркестар и наратора на текст осмог певања *Одисеје* Милана Алексић убедљиво је, оригинално и зрело уметничко дело. Оно је уједно и најснажније и најкомплексније остварење овог аутора у његовом изванредно богатом уметничком опусу. Један од насвестранијих аутора у нашој земљи, који се на високо професионални са подједнаким успехом бави компоновањем, извођењем и импровизацијом створио је дело у којем је исказао свој велики таленат, оригиналност и највиши ниво занатске спремности.

У својој *Теоријској студији* о делу *Повратак* Милан Алексић је дао посебан допринос бавећи се темељно и на креативан начин везом Хомерове и старогрчке епике са српском епском поезијом.

По увиду у партитуру и снимак дела *Повратак* за оркестар и наратора на текст осмог

певања *Одисеје* као и Теоријску студију о делу овог докторског уметничког пројекта Комисија констатује да композиција *Повратак* за оркестар и наратора на текст осмог певања *Одисеје* представља уметничко дело које испуњава све критеријуме докторског уметничког пројекта на студијском програму Композиција при Факултету музичке уметности у Београду.

Комисија, сходно овом закључку, предлаже Наставно-уметничко-научном већу Факултета музичке уметности и Сенату Универзитета уметности у Београду да овај Извештај прихвате и покрену процедуру за јавну одбрану докторског уметничког пројекта, музичког дела *Повратак* за оркестар и наратора на текст осмог певања *Одисеје* Милана Алексића.

Комисија:

ЗОРАН ЕРИЋ, редовни професор, ментор

СРЂАН ХОФМАН, редовни професор у пензији

РАЈКО МАКСИМОВИЋ, редовни професор у пензији

др ум. ТАТЈАНА МИЛОШЕВИЋ - МИЈАНОВИЋ, ванредни професор

др ум. СВЕТАНА САВИЋ, ванредни професор